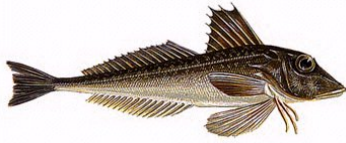


Knorhaan 37



**Nieuwsbrief Strandwerkgroep
KNNV afd. Regio Alkmaar**

Inhoud

- ◆ Excursieprogramma
- ◆ Verslag excursie 18 juli, Bergen aan Zee
- ◆ Verslag excursie 17 augustus, Wijk aan Zee, Noordpier
- ◆ Verslag excursie woensdaggroep 4 september, Petten
- ◆ Strandvondsten
- ◆ Filippijnse tapijtschelp definitief gevestigd op onze kust
- ◆ “Uitgestorven” vis bij Den Oever gevangen

Foto's voor zover niet bij het artikel vermeld: Pieter Korstanje, Michel Rühland, Wilbert Kerkhof, Linda Keesman en Henk Witte.

Coördinator: Henk Witte, tel. 072-5895170. e-mail: witte43@gmail.com

Excursieprogramma

Verzamelen bij station Alkmaar-Noord (parkeerterrein bij huisartsenpost) tenzij anders vermeld. Aanmelden bij Henk Witte witte43@gmail.com

Zondag 22 september

Goeree, 10.00 tot 15.00 uur. Vertrek 8.30 uur.

Zaterdag 5 oktober

Petten, 13.00 tot 15.00 uur. Vertrek 13.00 uur bij eerste strandopgang. Aanmelden niet nodig.

Zaterdag 16 november

IJmuiden, Zuidpier, 10.00 tot 12.00 uur. Vertrek 9.15 uur.

Zaterdag 14 december

Huisduinen, 10.00 tot 12.00 uur. Vertrek 9.15 uur.



Verslag excursie Bergen aan Zee, 18 juli 2013

Tijd: 19.30 – 21.30 uur

Aantal deelnemers: 9

Weersomstandigheden: N 3, 18° C

Op deze eerste zomeravondexcursie van het jaar bood het strand niet zo'n spectaculair beeld voor de doorgewinterde SWG-ers. Weinig soorten en lage aantallen. Dit kwam echter goed uit voor enkele nieuwelingen in het gezelschap. Aan de soorten die we wel vonden kon extra aandacht worden geschonken. Overigens, bladachtig hoornwier vinden we betrekkelijk weinig tijdens excursies.

Bruinwieren

Knotswier (*Ascophyllum nodosum*). 1x

Blaaswier (*Fucus vesiculosus*). 1x

Roodwieren

Purperwier (*Porphyra purpurea*). 1x

Neteldieren schijfkwallen

Blauwe haarkwal (*Cyanea lamarckii*).

Enkele.

hydroidpoliepen

Zeerasp (*Hydractinia echinata*). Op gewone tepelhoren, wulk en gevlochten fuikhoren.

Geknoopte zeedraad (*Obelia geniculata*). 1 bosje.

Ringwormen

borstelwormen

Schelpkokerworm (*Lanice conchilega*). 1x

Geleedpotigen

kreeftachtigen

Grote eendenmossel (*Lepas anatifera*). 1 plaat.

Gewone zwemkrab (*Liocarcinus holsatus*). Enkele.

Breedpootkrab (*Portumnus latipes*). Vrij algemeen.

Weekdieren

buikpotigen

Gewone tepelhoren (*Euspira catena*). 1x, met zeerasp.

Glanzende tepelhoren (*Euspira nitida*). 1x

Wulk (*Buccinum undatum*). 1x, met zeerasp, ook enkele clusters van eikapsels.

Gevlochten fuikhoren (*Nassarius reticulatus*). Enkele, waarvan 1 met zeerasp.

tweekleppigen

Gewone mossel (*Mytilus edulis*). Algemeen, ook levend.

Gewone oester (*Ostrea edulis*). Enkele.

Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*). Zeer algemeen.

Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*). Zeer algemeen.



Ovale strandschelp (*Spisula elliptica*). Zeer algemeen.

Grote strandschelp (*Mactra corallina cinerea*). Vrij algemeen.

Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*). 1x fragment.

Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Zeer algemeen, ook doubletten.

Slanke kleine zwaardschede (*Ensis ensis ensis*). Enkele fragmenten.

Tere plaatschelp (*Tellina tenuis*). 3x

Rechtsgestreepte plaatschelp (*Tellina fabula*). Enkele.

Nonnetje (*Macoma balthica*). Enkele.

Zaagje (*Donax vittatus*). Algemeen.

Witte dunschaal (*Abra alba*). 1x

Gewone Venusschelp (*Chamelea striatula*). Vrij algemeen..

Gewone tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*). 1x fragment.

Strandgaper (*Mya arenaria*). 1x fragment.

Afgeknotte gaper (*Mya truncata*). 1x fragment.

koppotigen

Gewone zeekat (*Sepia officinalis*). Enkele fragmenten van rugschilden.

Mosdiertjes

Bladachtig hoornwier (*Flustra foliacea*). 1x

Stekelhuidigen

Zeeboontje (*Echinocyamus pusillus*). Vrij algemeen.

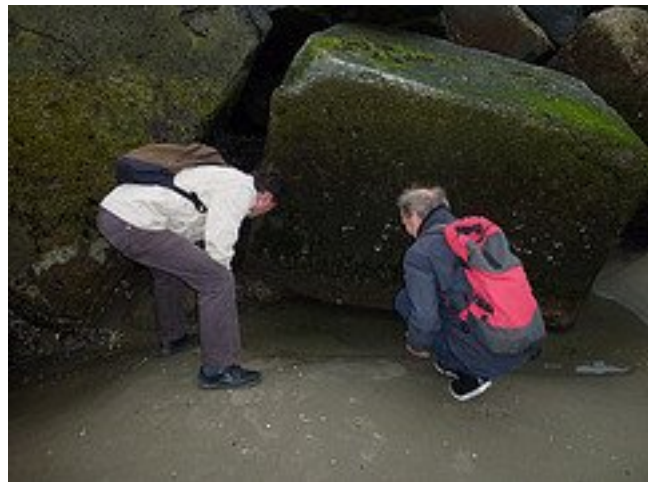
Verslag excursie Wijk aan Zee, Noordpier, 17 augustus 2013

Tijd: 19.30 tot 21.30 uur

Aantal deelnemers: 8

Weersomstandigheden: ZW 4, 18° C

Een excursie naar de Noordpier en het aangrenzende strand is (bijna) altijd de moeite waard. Ook nu was het weer leuk om op de stenen een levende schaalhoren en een flink aantal paardenanemonen te bekijken. We troffen het dat in de poeltjes naast de stenen veel kleine heremietkreeftjes te zien waren. Ze kropen met hun huisje, een glanzende tepelhoren, over de bodem. Op het strand lag een enkele glanzende tepelhoren met een kleine heremietkreeft. Verder vonden we onder meer een blaasjeskrab die nog vrij compleet was, een noorse hartschelp en een grijze tapijtschelp.



Groenwieren

Darmwier (*Enteromorpha spec.*).
Algemeen levend op pier.

Bruinwieren

Blaaswier (*Fucus vesiculosus*).
Algemeen.
Kleine zee-eik (*Fucus spiralis*).
Algemeen levend op pier.

Roodwieren

Purperwier (*Porphyra purpurea*).
Algemeen levend op pier.



Neteldieren

bloemdieren

Paardenanemoon (*Actinia equina*). Vrij algemeen levend op pier.

hydroidpoliepen

Zeerasp (*Hydractinia echinata*). Op gewone tepelhoren.

Geleedpotigen

kreeftachtigen

Noordzeekrab (*Cancer pagurus*). Enkele fragmenten.

Gewone strandkrab (*Carcinus maenas*). Fragmenten algemeen.

Breedpootkrab (*Portumnus latipes*). Fragmenten algemeen.

Blaasjeskrab (*Hemigrapsus sanguineus*). 1 vrij compleet exemplaar, niet levend.

Kleine heremietkreeft (*Diogenes pugilator*). Vrij algemeen levend in glanzende tepelhoren in poeltjes langs pier.

Gewone garnaal (*Crangon crangon*). Vrij algemeen levend in poeltjes langs pier.

Weekdieren

buikpotigen

Gewone schaalhoren (*Patella vulgata*). 1x
levend op pier.

Gewone alikruik (*Littorina littorea*). 2x

Ruwe alikruik-complex (*Littorina saxatilis*
s.l.). Algemeen levend op pier.

Wadslakje (*Hydrobia ulvae*). 1x

Gewone tepelhoren (*Euspira catena*). Vrij
algemeen, ook met zeerasp.

Glanzende tepelhoren (*Euspira nitida*).

Zeer algemeen.

Wulk (*Buccinum undatum*). 1x

Gevlochten fuikhoren (*Nassarius*
reticulatus). Vrij algemeen.

tweekleppigen

Gewone mossel (*Mytilus edulis*). Zeer
algemeen, ook levend.

Gewone oester (*Ostrea edulis*). Enkele.



Japane oester (*Crassostrea gigas*). 1x
Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*). Zeer algemeen.
Noorse hartschelp (*Laevicardium crassum*).

1x

Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*). Zeer algemeen.

Ovale strandschelp (*Spisula elliptica*). 1x

Stevige strandschelp (*Spisula solida*). 2x

Grote strandschelp (*Mactra corallina cinerea*). Algemeen.

Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*).

Fragmenten algemeen.

Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Zeer algemeen.

Tere plaatschelp (*Tellina tenuis*). Enkele, 1x
doublet.

Rechtsgestreepte plaatschelp (*Tellina fabula*). Algemeen, ook doubletten.

Nonnetje (*Macoma balthica*). Algemeen, ook doubletten.

Zaagje (*Donax vittatus*). Vrij algemeen.

Platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*). 1x

Witte dunschaal (*Abra alba*). Enkele.

Gewone Venusschelp (*Chamelea striatula*). Enkele.

Gewone tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*). Enkele.

Grijze tapijtschelp (*Paphia aurea senescens*). 1x

Strandgaper (*Mya arenaria*). 2x fragment.

Afgeknotte gaper (*Mya truncata*). 1x fragment.

Amerikaanse boormossel (*Petricola pholadiformis*). Vrij algemeen.

Witte boormossel (*Barnea candida*). 1x en 1 fragment.

Ruwe boormossel (*Zirfaea crispata*). 1x en 1 fragment.



Stekelhuidigen

Zeeklit (*Echinocardium cordatum*). Enkele fragmenten.

Zeeboontje (*Echinocyamus pusillus*). 1x

Verslag excursie woensdaggroep Petten, 4 september 2013

De “woensdaggroep” van de KNNV afd. Regio Alkmaar organiseert al enkele jaren een excursie naar het strand van Petten o.l.v. Trudy Kühne van de Strandwacht Petten. Aangezien ook Linda Keesman en Henk Witte meeliepen kon er een verslag worden gemaakt zoals gebruikelijk bij excursies van de SWG. Toegevoegd (in blauw) zijn de vondsten van Linda uit het thuis uitgezochte gruis.

Er lag vrij veel veel riemwier op het strand. Enkele planten zaten vastgehecht aan een gewone schaalhoren. Meestal zijn de schaalhorens, die je hier vind afkomstig van de nabije Hondsbossche Zeewering. Deze dus niet! Leuke vondsten zijn verder onder meer: melkwit traliedrijfhorentje, 6x muizenkeuteltje, 1x gewone penhoren, enkele gewone wenteltrapjes, 1x gewone trapgevel, 1 fragment bonte mantel, 1 fragment dubbeltjesschelp, vrij algemeen slanke kleine zwaardschede en 2 topfragmenten van de pholade. Op 15 augustus vond Henk Witte op dit strand ook al 2 topfragmenten van de bepaald niet alledaagse pholade.

Groenwieren

Darmwier (*Enteromorpha spec.*).
Algemeen.

Bruinwieren

Japans bessenwier (*Sargassum muticum*).
1 bos
Riemwier (*Himantalia elongata*).
Algemeen.
Knotswier (*Ascophyllum nodosum*).
Algemeen.
Blaaswier (*Fucus vesiculosus*). Vrij
algemeen.



Neteldieren

hydroidpoliepen

Zeerasp (*Hydractinia echinata*). Op gewone tepelhoren.

Ringwormen

borstelwormen

Driekantige kalkkokerworm (*Pomatoceros triqueter*). Meerdere exemplaren op één object.
Spirorbis spirorbis. Meerdere exemplaren op één object.

Geleedpotigen

kreeftachtigen

Noordzeekrab (*Cancer pagurus*). Enkele.
Gewone strandkrab (*Carcinus maenas*). Algemeen.
Gewone zwemkrab (*Liocarcinus holsatus*). Enkele.
Breedpootkrab (*Portumnus latipes*). Algemeen.
Kleine heremietkreeft (*Diogenes pugilator*). 1x in Glanzende tepelhoren.

Weekdieren

buikpotigen

Gewone schaalhoren (*Patella vulgata*). Enkele exemplaren vastgehecht aan riemwier.
Gewone alikruik (*Littorina littorea*). Algemeen.
Melkwit traliedrijfhorentje (*Alvania lactea*). 1x
Muizenkeuteltje (*Bittium reticulatum*). 6x
Gewone penhoren (*Turritella communis*). 1x
Gewone wenteltrap (*Epitonium clathrus*). Enkele.
Gewone tepelhoren (*Euspira catena*). Vrij algemeen.
Glanzende tepelhoren (*Euspira nitida*). Vrij algemeen.
Wulk (*Buccinum undatum*). Enkele.
Gevlochten fuikhoren (*Nassarius reticulatus*). Vrij algemeen.
Grof geribde fuikhoren (*Nassarius nitidus*). 1x
Gewone trapgevel (*Oenopota turricula*). 1x
tweekleppigen
Gewone mossel (*Mytilus edulis*). Zeer algemeen, ook levend.
Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*). 1x

Bonte mantel (*Mimachlamys varia*). 1 fragment.
Gewone oester (*Ostrea edulis*). Vrij algemeen.
Dubbeltjeschelp (*Lucinella divaricata*). 1 fragment.
Ovaal zeeklitschelpje (*Tellimya ferruginosa*). 3x
Tweeandschelpje (*Mysella bidentata*). 6x
Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*). Zeer algemeen.
Brakwaterkokkel (*Cerastoderma lamarcki*). Vrij algemeen.
Noorse hartschelp (*Laevicardium crassum*). Enkele.
Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*). Zeer algemeen.
Ovale strandschelp (*Spisula elliptica*). Zeer algemeen.
Stevige strandschelp (*Spisula solida*). Vrij algemeen.
Grote strandschelp (*Mactra corallina cinerea*). 1x
Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*). Vrij algemeen.
Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Zeer algemeen, ook doubletten.
Slanke kleine zwaardschede (*Ensis ensis ensis*). Vrij algemeen.
Tere plaatschelp (*Tellina tenuis*). Doubletten vrij algemeen.
Rechtsgestreepte plaatschelp (*Tellina fabula*). Enkele doubletten.
Nonnetje (*Macoma balthica*). Enkele.
Zaagje (*Donax vittatus*). Algemeen.
Platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*). 1x
Gewone Venusschelp (*Chamelea striatula*). Vrij algemeen, 1x doublet.
Amerikaanse boormossel (*Petricola pholadiformis*). 2x
Witte boormossel (*Barnea candida*). Enkele.
Ruwe boormossel (*Zirfaea crispata*). Enkele.
Pholade (*Pholas dactylus*). 2x topfragment.



koppotigen

Gewone zeekat (*Sepia officinalis*). Schilden vrij algemeen.

Mosdiertjes

Fijne vliescelpoliep (*Membranipora membranacia*). 1x kolonie.

Zeevitrage (*Conopeum reticulum*). 1x kolonie.

Stekelhuidigen

Zeeklit (*Echinocardium cordatum*). Enkele fragmenten.

Zeeboontje (*Echinocyamus pusillus*). Algemeen.

Gewone zeester (*Asterias rubens*). 2x

Strandvondsten

Michel Rühland, Castricum aan Zee, 3 juni. Bij paal 43 (tussen Castricum aan Zee en Egmond aan Zee) een kluwen van maar liefst 178 kapsels van hondshaai-eieren gevonden. Sommigen nog met embryo. De foto is gemaakt met mijn mobieltje dus de kwaliteit kan wat minder zijn.



Linda Keesman, St. Maartenszee, 3 juli.

Alweer een paar leuke vondsten in Sint Maartenszee: 4 wenteltrapjes (waarvan 1 oud), 1 tolhorentje (klein), 6 muizenkeutels, 1 muiltje (juv.) en volgens mij een stekelhorentje (is niet heel en lijkt mij oud).



Linda Keesman, Petten, 9 juli. 5 wenteltrapjes gevonden (3 nieuw en 2 oud), 1 kleine noorse hartschelp, 1 kleine grijze tapijtschelp en twee kleine dubbele venusschelpen. Gisteren in Sint Maartenszee ook 1 wenteltrapje.

Pieter Korstanje, Bergen aan Zee, 13 juli. Op het strand van Bergen aan Zee spoelden wat oorkwallen aan. Toen we een kwal uit het water haalden en omdraaiden kwam er ineens leven in. Er kwamen kwalvlooien uitgekropen. Sommige kwallen hadden er slechts een of enkele, bij andere kwallen kwamen er wel tien uitgekropen. In allerlei formaten, piepklein, tot volwassen met grappige groene oogjes. Een leuk gezicht. We hebben wat kwalvlooien in een emmertje gedaan. Ze begon direct rondjes te zwemmen, op zoek naar een andere kwal.



kwalvlooien

Pieter Korstanje, IJmuiden, 3 augustus. Op het strand bij de Zuidpier van IJmuiden waren veel fuikhorentjes aangespoeld. Er waren er opvallend veel met zeepokken op de horen. We vonden in totaal 99 fuikhorentjes, waarvan de meeste met zeepokken. Er waren ook enkele tepelhoorns en alikruikken met zeepokken bedekt. Hiertussen een klein muiltje met een paar zeepokken. Thuisgekomen bleek helaas dat er nog veel 'zeepokkenvles' aanwezig was, zodat de stank al gauw niet te harden was. Tijdens het fotomoment kwam al gauw een batterij aasvliegen aangevlogen. De verzameling fuikhorentjes is vervolgens snel in de kliko verdwenen.



Wilbert Kerkhof, Terschelling, 6 augustus. Een dagje naar Terschelling geweest. Rondje fietsen, sprinkhaantjes scoren en even bij Midsland naar het strand. Het was kaal en erg leeg, op de touristen na dan. Toch raapten vriendin Marianne een penhoren op en ik twee trapgevels. Dat moet voor schelpenrijke plekken toch wel een zeer bemoedigende vondst zijn. Ik ben van plan zeker een keer in het herfst/winter-seizoen nog eens terug te keren.

Henk Witte, Petten, 15 augustus. Weer eens op het strand van Petten gekeken in hoeverre de soortensamenstelling veranderd is door de zandsuppletie van dit voorjaar. De grootste verrassing was de vondst van 2 fragmenten van de pholade. Verder: 1x melkwitte arkschelp, 2x fragment juveniele wijde mantel, 2x tweetandschelp, 1x klep en 1x doublet, 2x fragment grote zwaardschede, veel fragmenten kleine zwaardschede, 1x grijze tapijtschelp, 3x gevlochten fuikhoren, 1x juveniel, 1x fragment vers, 1x fragment oud, 1x kleine fuikhoren, 1x muizenkeutel, 1x vliezig drijfhorentje en 1x oubliehoren.

Henk Witte, Schoorl aan Zee, 6 september. 7x schilferige dekschelp gevonden tot 17 mm diameter.

Filippijnse tapijtschelp definitief gevestigd op onze kust

Bericht uitgegeven door Stichting ANEMOON op zondag 1 september 2013

In 2008 werd de Filippijnse tapijtschelp voor het eerst levend in de Nederlandse kustwateren aangetroffen. In een korte periode heeft deze eetbare soort zich in de Oosterschelde zeer sterk uitgebreid. Er wordt nu zelfs al gesproken van een lokaal zeer algemene tot massaal voorkomende soort, die ook al in het Veerse meer is aangetroffen. Ondanks zijn fraaie en zeer gevarieerde schelptekening is het een invasieve exoot die niet in onze kustwateren thuis hoort.

De Filippijnse tapijtschelp (*Venerupis philippinarum*) is van oorsprong een soort uit Azië: onder andere de Filippijnen, China en Japan. De soort is daar op menige vismarkt en op heel veel menukaarten te vinden. In 1985 is hij in Italië ingevoerd om ermee te kweken. Sindsdien heeft de soort zich permanent gevestigd in onder andere de Middellandse Zee en op veel plaatsen langs de Europese westkust, zoals Portugal, Frankrijk, Ierland, Zuid-Engeland, de Noordzee en de Baltische Zee. Ook aan de westkust van Canada en de Verenigde Staten en Hawaii komt de soort nu voor.



Filippijnse tapijtschelp in de Oosterschelde (foto: Peter H van Bragt)

In Nederland is ook met deze soort gekweekt met onder andere als gevolg dat sinds 2008 de Filippijnse tapijtschelp in de Oosterschelde in het wild aanwezig is. De soort heeft zich hier in

een zeer korte tijd zeer succesvol gevestigd. Met name in het gebied van de centrale Oosterschelde kunnen we nu al spreken van een zeer algemeen tot massaal voorkomende soort.

De Filippijnse tapijtschelp komt bij voorkeur voor op beschutte plaatsen van vlak boven de laagwaterlijn tot enkele meters diepte maar wordt ook wel wat dieper in de Oosterschelde aangetroffen. Hij leeft enkele centimeters ingegraven in het zand. De sifonen steken omhoog om water aan te zuigen waar voedseldeeltjes, zoals plankton en ander biologisch materiaal uit gefilterd worden.



in vitro opname van Filippijnse tapijtschelp uit de Oosterschelde (foto: Peter H van Bragt)

Het is een forse breed-ovale tweekleppige schelp die tot 75 millimeter lang en 35 millimeter hoog kan worden. In de Nederlandse kustwateren komen nog twee andere soorten tapijtschelpen voor: de autochtoon en algemeen voorkomende Tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*) en de voor onze kust minder algemeen voorkomende Geruite Tapijtschelp (*Venerupis decussata*). Deze laatste soort komt meer voor in de zuidwestelijke Europese kustwateren en is zeer waarschijnlijk vanaf 1976 ook via de import van schaaldieren in de Oosterschelde terecht gekomen.

De Filippijnse tapijtschelp is van deze twee soorten tapijtschelpen te onderscheiden door zijn enigszins bolle onderkant. Zet je de schelp rechtop dan raakt het slechts op een klein puntje de ondergrond. De andere tapijtschelpen hebben een meer afgeplatte onderzijde. De basiskleur van de schelp is meestal wit tot vuilwit. Hierop kan een zeer gevarieerde tekening van zwarte of bruine stralen, strepen, vlekken of zigzaglijnen voorkomen, waarmee de soort zich ook onderscheidt.



De schelpkleur van de Filippijnse tapijtschelp is zeer gevarieerd (foto: Peter H van Bragt)

In het Grevelingenmeer is de soort nog maar zelden aangetroffen. De slechte kwaliteit van de bodem van het Grevelingenmeer is mogelijk de reden waarom de soort zich hier niet succesvol kan vestigen. De Filippijnse tapijtschelp is een invasieve exoot. Het is nog niet duidelijk wat de effecten zijn van de vestiging van deze soort op de autochtone populatie schelp- en andere zeedieren. In de Nederlandse kustwateren worden nog twee soorten tapijtschelpen aangetroffen: de zeer zeldzame Gouden tapijtschelp en de Gevlamde tapijtschelp die bij ons alleen in het Noordelijke deel van de Noordzee levend is aangetroffen.

Tekst en foto's: Peter H van Bragt, Stichting ANEMOON

De tekst van dit natuurbericht is o.a. gebaseerd op: Bruyne, R.H. de, S.J. van Leeuwen, A.W. Gmelig Meyling & R. Daan (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische Atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Uitgeverij Tirion, Utrecht en Stichting ANEMOON, Lisse

“Uitgestorven” vis bij Den Oever gevangen

Helderse Courant, 16 september 2013



DEN OEVER - Bij de Stevin sluizen in Den Oever blijkt onlangs een bijzondere, op de Nederlandse Noordzee als uitgestorven beschouwde, vissoort te zijn gevangen.

In de netten van de Wieringer kotter WR 161 Jacob Junior van Thijs Wigbout zat een houting. Deze zalmachtige vis, ook wel Deense blauwneus genoemd, leefde een eeuw geleden op zee en werd ook veel in de rivieren gevangen.

Door de bouw van stuwen, sluizen, andere waterkeringen en riviervervuiling verdween de vissoort uit Nederland.

Sinds 1992 worden ze uitgezet in de Rijn en trekken kennelijk ook opnieuw naar zee.